

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגילדי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ו ביהמ"ד למגילדי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 892

מסכת בבא קמא כ"ו - ל"ב ♦ כלים ל', ד' - אהלות א', ד'

בס"ד, כ' סיון תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ לעדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה
- ♦ אדם שהזיק בדרך לקידוש לבנה
- ♦ המקור והטעם לריצה לדבר מצוה
- ♦ נסיעה ברכב לבית הכנסת

- ♦ שבירת משקים
- ♦ האם גם אדם שנס על נפשו מתבונן בדרכים?
- ♦ האם מותר לאדם "לגנוב" חפץ ששייך לו?
- ♦ להזיק את ממון הזולת

דבר העורך

כשהרב זצ"ל חתם על שטר

במנות חז"ל את מעלותיה של התורה הריהם אומרים (אבות פרק ו' משנה ז'): "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא". התורה "תורת חיים" היא, וכלשון הפסוק (משלי ג/יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה". זכות לימוד התורה מצילה את האדם מכל גזרות רעות, ומסייעת לו לעולם הבא ואף בחיי העולם הזה, כפי שניתן ללמוד מהמעשה שלפנינו, שנוהג היה לספר גבאי בית הכנסת סוכטשוב בבני ברק, הרה"ח ר' אברהם יעקב פרידמן ז"ל:

היה זה לפני עשרות שנים, בימי חייו של הגה"צ ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל ששימש כרב בית המדרש וראש הכולל דחסידי סוכטשוב, ואשר יום הזיכרון שלו חל בימים אלו.

שמש בני ברקית שלחה את קרניה הלוהטות על העיר כולה, והמוזג הישן של בית הכנסת פעל בקול רעש גדול, בניסיון נואש להקל מעט מהחום המעיק. **מאן** דהוא הציב כוסות ובקבוק סודה קר על אחד השולחנות, וכמה ממתפללי בית הכנסת הסבו סביבו כשהם מערים אל פיהם מהמשקה הצונן.

שמחה רבה היתה שרויה על פני המסובים. הם, אנשים באים בימים שעברו לא מעט בימי חייהם, עומדים להתחיל בעז"ה ללמוד את המחזור החדש של הדף היומי. לחלק נכבד מהם זו אינה הפעם הראשונה, שכן משתתפים הם כבר זמן רב בשיעורו של רב בית הכנסת הגה"צ ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל.

הרב עמד במקומו כשבת שחוק שהיתה בת לווייתו הקבועה, תלויה לו גם היום בזוויות פיו, הפעם ביתר שאת. רואה הוא את שומעי לקחו, שעברו עמו ככרת דרך ארוכה ושחם הוא בשמחתם הרבה שזכו להגיע לקראת יום גדול ונכבד זה.

דף כז/ב לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים

שבירת משקפיים

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי עולא הסובר, שהמניח כלי ברשות הרבים, חייב על נזקים שנגרמו על ידי כלי זה, ומאידיך, המזיק את הכלי תוך כדי הליכתו-פטור, מאחר ש"אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים". כלומר, אדם אינו מהלך כבהמה שענינה מופנות אל הקרקע שעליה היא פוסעת (רבינו פרץ בשיטה) ובנוסף לכך, האדם שקוע במחשבות תוך כדי הילוכו, ואין ראשו פנוי לסקור את הדרך שלפניו (מאירי שם). אולם, כאשר הכלי הונח במקום שבו רגילים להניח דברים, כגון, חבית שהונחה ליד היקב או ליד בית הבד, על הולכי הדרכים להתבונן ואם נתקלו בחבית והזיקוה, עליהם לשאת בתוצאות הנזק (רמב"ם הל' נזקי ממון פי"ג הל' ה', ו'). הלכות אלו, שכוחות ביותר גם בימינו, כפי שניתן להיווכח מהמקרה שלהלן.

בחור ישיבה ביקש מחבירו שיעירו משנתו בשעה מסוימת. משכנס המעיר לחדר חבירו, דרך בשוגג על משקפיו שהיו מונחות למרגלות המיטה, וריסקם בסוליותו. היו שטענו (קנה בושם ח"א סי' קנ"ד להגר"מ ברנסדורפר זצ"ל), כי מאחר שבעל המשקפיים ביקש מחבירו להעירו, הרי בזאת הוא נתן לו רשות להכנס לחדרו, ומעתה, לגבי הבחור המעיר החדר הוא כרשות הרבים, שאין להניח בה דברים במקום שאין רגילים להניחם, ולפיכך, בעל המשקפיים פשע בכך שהניחם ליד המיטה. מאידך, יש המערערים על סברה זו (פתחי חושן דיני נזיקין פי"ח סעי' י'), שכן, דווקא כאשר אדם מהלך ברשות הרבים, אין דורשים ממנו להתנער ממשכותיו. אולם בהכנסו לחדר חבירו, עליו להבחין באורחותיו ובמנהגיו של בעל הבית. וכפי שלמדנו בסוגייתנו, שמוטל על ההולכים ליד בית הבד או ליד היקב להזהר, כמו כן, הנכנס לבית חבירו צריך למקד את מבטו ולהתבונן בדרך הליכתו.

האם גם אדם שנס על נפשו מתבונן בדרכים? שאלה זו עמדה במרכזה של סערה רבתה שהתחוללה לפני שנים רבות, כאשר יהודי בשם משה ליפשיץ רדף אחרי נער יהודי במטרה לחלצו מידיהם של ערלים שביקשו להתנכל לו. הנער שלא הבין את כוונתו הטהורה של משה ליפשיץ, החל לנוס על נפשו בבהילות רבה, ותוך כדי מנוסתו, הוא נפל לבור עמוק מלא מים, ומת. אותו משה ליפשיץ שהיה ירא שמים, ביקש מגדולי הדור שיורוהו את דרכי התשובה הראויים לו, ושאלתו עוררה פולמוס ביניהם. הספק שהתעורר היה, האם הכלל שלמדנו בסוגייתנו, ש"אין

צעילוי נשמת

מרת **הניה גולדשטיין** ע"ה
 בת ר' נתן ז"ל
 נלב"ע י"ח סיון תשע"ב
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **שמשון אברהם יהודה ומשפ' שיחיו**

צעילוי נשמת

מרת **אסתר איינהורן** ע"ה
 ב"ר דוד ז"ל
 נלב"ע כ"ג בסיון תש"ס
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה ידידנו
 הר"ר **חיים נפתלי איינהורן** ומשפ' שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **ניסן קלמן** ז"ל
 ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל אביב
 נלב"ע כ"ב בסיון תשס"א
תנצב"ה
 הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת מורנו הגה"ח

רבי **שמואל צבי קובלסקי** זצ"ל
 בן הר"ר בנימין ז"ל נלב"ע כ"ג בסיון תשנ"ג
תנצב"ה

דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים" תקף גם לגבי אדם הבורח, או שמא, אדרבה, מאחר שהוא נס על נפשו, הוא מתבונן ובודק היטב את דרכי מילוטו, ודרכו להתבונן בדרכים.

לדעת המהרש"ל (סי' צ"ו) אדם שנס על נפשו מתבונן בדרכים, וממילא אין אותו משה ליפשיץ זקוק לכפרה ומחילה. אולם, לדעת החתם סופר (ש"ת קובץ תשובות סי' י"ח), גם כאשר אדם בורח, אין דרכו להתבונן בדרכים. אמנם, למעשה, הורו כל הפוסקים, כי אדם זה אינו צריך לייסר את נפשו, מאחר שכל מטרתו היתה להציל נפש מישאל, ואדרבה, הוא נהג כהוגן.

דף כז/ב בן בג בג אומר אל תכנס לחצר חברך שלא ברשות **האם מותר לאדם "לגנוב" חפץ ששייך לו?**

נחלקו האמוראים בסוגייתנו, האם אדם ש"נעלם" לו חפץ ולפתע הוא רואה אותו בבית חברו רשאי ליטלו, ואין הוא צריך לטרוח לשם כך לבית הדין. להלכה (ש"ע ח"מ סי' ד סעי' א) נפסק כי הוא רשאי. הראשונים מקשים על סוגייתנו מדברי הגמרא במסכת ברכות (ה"ב) המספרת, שברשותו של רב הונא היו ארבע מאות חביות יין שהחמיצו, וחכמים אמרו לרב הונא שעונש זה בא עליו משום שהוא לא נתן לאריסו את חלקו בזמורות הגפן כפי שסוכם ביניהם. חכמים הבהירו לו, שלמרות שהאריס לא עמד בהתחייבותו כלפיו, אסור היה לרב הונא למנוע ממנו את חלקו בזמורות אלו. הרי לנו, שאסור לאדם לגבות בעצמו ממון מחבירו, אלא עליו לתבוע את חברו בבית הדין.

על כן, מבאר המרדכי (בסוגייתנו), שדווקא את **החפץ שנגזל** מותר ליטול מהזולת בלא פנייה לבית דין, אך אין **לגבות חוב** בלא פנייה לבית דין. שכן, כאשר אדם נוטל ממון, או חפץ אחר **תמורת** חפץ שנלקח ממנו, יש לחשוש שהוא לא ידייק בסכום שעליו לגבות. כך גם פסק בעל שואל ומשיב במקרה מעניין שהובא לפניו.

בית מסחר לתפוחי אדמה: בימי הגאון בעל שואל ומשיב (מהדו"ג סי' שע"א) הקימו שני יהודים בית מסחר לתפוחי אדמה. כל אחד מן השותפים היה נוטל עמו תפוחי אדמה מבית המסחר, מוכר אותם ביריד זה או אחר, ולאחר מכן הם היו חולקים ברווחים.

ויהי היום, ולאחד השותפים התברר שרעהו מרמה אותו ואינו מוסר לו דיווח מדויק על רווחיו. בשל כך, ביקש השותף המרומה לנהוג כרעהו, ולגבות בחשאי את המגיע לו. בעל שואל ומשיב פסק, כי אמנם אסור לאדם לגבות בעצמו חפצים תמורת **חפץ אחר** המגיע לו, מחשש שלא ידייק בשווי החפצים, אך במקרה זה, מאחר שמדובר ברווח ממנו אין חשש שהוא יטעה בגובה הסכום המגיע לו, שהרי הוא יודע את גובה הסכום בו רימה אותו שותפו וסכום זה בלבד גם הוא "יגנוב", וממילא רשאי הוא לנהוג כן.

אולם, גם בעל רב פעלים (ח"מ ח"ג סי' ה) דן במקרה זה, ולדעתו, כאשר באפשרותו של השותף לגבות את המגיע לו בפומבי ולא בחשאי, יש לחשוש לדעת בן בג בג בסוגייתנו האומר: "אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות, **שמא תראה עליו כגנוב**, אלא שבור את שיניו, ואמור לו שלי אני נוטל" (עי' תוס' ד"ה אלא שבור), וכך גם פוסק רבינו יונה (מובא בשער המשפט סי' שמ"ח) שאסור לאדם ליטול את חפציו בצורת גניבה, משום מראית העין.

מן הראוי לציין את דעתו היחידה של הר"ף (תשו' סי' קל"ג) הסובר שאיסור זה אינו משום מראית העין בלבד, אלא הוא איסור דאורייתא של (ויקרא יט/יא) "לא תגנבו".

דף כח/א ורבו מסרה בו לצאת **להזיק את ממון הזולת**

הסוגיות אותן אנו לומדים בימים אלו עוסקות במספר נידונים, ששרשם הוא: מתי רשאי אדם להפעיל כח כנגד הזולת או כנגד ממונו, גם כאשר הלה ייזק מכך. דיון זה מתייחס הן לגבי השאלה האם מותר לאדם להכות את חברו כדי להפרישו מאיסור, והן לגבי השאלה האם מותר להכות ולהזיק את הזולת או את ממונו, כאשר הם גורמים נזק.

הפרשת הזולת מאיסור: מבואר בסוגייתנו, שאדון שהכה את עבדו העברי שסירב לצאת לחופשי אינו חייב בתשלומי נזק, כיון שהכאתו נועדה להפריש את העבד מן השפחה הכנענית שאסורה לעבד זה מרגע שחרורו. מדברי רש"י (ד"ה איסורא) האומר "ורשאי להלקותו ולהפרישו", אנו למדים שהדבר מותר לכתחילה. זו גם דעתם של בעל תרומת הדשן (ח"א סי' ר"ח) ושל ראשונים נוספים. אמנם, יש הסוברים, כי לדעת הרמב"ם (הל' עבדים פ"ג הל' ה) אין לנהוג כך לכתחילה (מרומי שדה). אולם, מדברי שאר הפוסקים (עי' שדי חמד ח"ד עמ' קס"ג) עולה, שלכל הדעות, לכתחילה, יש להפריש אדם מאיסור אפילו בכת. אלא, שיש להדגיש את דברי בעל ים של שלמה (בסוגייתנו) האומר, כי דווקא אדם ירא שמים, שמוחזק ברבים כאדם כשר, רשאי להפריש אחרים מאיסור על ידי הכאתם, אך לאחרים אין רשות לעשות כן.

עביד איניש דינא לנפשיה: יש אפשרות נוספת שבה התירו לאדם לעשות דין לעצמו. הגמרא דנה האם אדם שמילאו את חצרו בחביות שמן, בלא נטילת רשותו, חייב ללכת ולבקש מבית הדין שיצו על בעל החביות לפנותן, או שמא הוא רשאי להלך בחצרו כראות עיניו, בלא לישא באחריות לנזקים שיגרמו לחביות. להלכה נפסק (רמב"ם הלכות חובל ומזיק פ"ו הל' ה), שבעל החצר אינו מצווה

שנים רבות מסר הרב זצ"ל שיעורים בדף היומי תמידין כסדרן, ואף זכה במסגרת זו לסיים את הש"ס כמה פעמים.

יהודי יקר היה בבני ברק, ר' חיים ליכט ז"ל, שביום חם ה' חפץ היה אל בית הכנסת לתפילת המנחה. **כנס** ר' חיים אל השטיבל, ובעמדו על מפתן הדלת נאנח אנחה כבדה. "הכנס ר' חיים והשב את ליבך בכוס סודה" פנו אליו המתפללים, והוא מתיישב לידם, אך נפשו מרה עליו. זמן לא רב חלף עד ששקע ר' חיים בשיחה עמוקה עם חבריו משכבר הימים ובפניהם פרש את אשר על ליבו.

מי כמונו יודע, נאנח ר' חיים, "החיים מלאים תלאות, שלא לדבר על השואה שעברנו". הזקנים כולם, נהנהו בראשיהם במרץ ור' חיים המשיך ודיבר. "לצערי הרב לא זכיתי ללמוד את הדף היומי בקביעות. פעם, נזכר ר' חיים, לפני שנים רבות, כשהייתי גר בעפולה, משך אותי יהודי יקר לשיעור גמרא שהתקיים מידי צהרים, במשך תקופה ארוכה הופתעי באתו שיעור, אך מעולם לא זכיתי לסיים את הש"ס."

היום, פנה ר' חיים אל קהל מאזיניו המרותקים, כשוכנסתי אל בית הכנסת וראיתי אתכם בשמחתכם הרבה, המה ליבי מרוב צער על שאין חלקי עם חלככם."

נו, פנה אליו השיש שבחבורה תוך שהוא מיטיב את ישיבתו "אף פעם לא מאוחר, היום עומדים אנו בתחילת המחזור של לימוד הדף היומי ואתה יכול להתחיל ולהצטרף אלינו ולהנות מזיו התורה". ר' חיים הניף את ידיו בתנועת ביטול ואמר: "חבל, כה חבל. השנים חולפות ועוברות לבלי שוב. ראשי כבר עוטה שער שיבה, רגלי גם הן כבר אינן ממושמעות לי כבימים עברו, ואני אין בכחי להתחיל ללמוד את הש"ס במסגרת הדף היומי. לו לפחות הייתי יודע שאזכה לסיימו, היה הדבר נותן בי כח ותעצומות נפש לזה. אך בגיל כמו שלי, מי יודע מה ילד יום". לגם ר' חיים מעט סודה ושקע בהרהורי.

מן הצד עמד רב בית הכנסת הגה"צ ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל והביט ביהודי הקשיש המשתוקק ללמוד תורה בערוב ימיו, ורחמיו נכמרו.

לדע קט נפגשו עיניהם של הרב ור' חיים והם הביטו זה בזה. מי כמו הרב יוכל להבין אותי סח ר' חיים לעצמו ומיחשבה למעשה קם ממקומו וניגש אל הרב, ועמד בחינתא ושטע בשנית את דבר המעשה. **משסיים** ר' חיים ז"ל את דבריו נטל רבי שמואל צבי את ידו ושילבה בזרועו של ר' חיים והשניים יצאו אל הרחבה שלפני בית הכנסת.

השמש כבר עמדה לשקוע ורוח קלה החלה לנשב על פניהם של האנשים כשרבי שמואל צבי פתח את דבריו. "עסק יש לי בשבילך, עסק טוב", אמר לר' חיים שעמד מהילוכו ועשה את אזניו כאפרכסת. **גבאי** בית הכנסת יצא אל החצר וקרא לרבי שמואל צבי ולר' חיים לתפילת מנחה, לאחריה חזרו השניים אל החצר והמשיכו בשיחתם.

עסק, אמר רבי שמואל צבי, "הוא עסקה הנרקמת בין שני צדדים וקיומו מותנה בכך שכל צד מתחייב למלא את התחייבותו. אני מתחייב לך ר' חיים", אמר רבי שמואל צבי כשפניו מרצינות, "אם תקבל על עצמך ללמוד בקביעות את הדף היומי בלא הפסקות כל שהן, לבד מאונס או מחלה וכדו, אתפלל שתזכה להאריך ימים ולסיים את הש"ס כולו ולא יאונה לך כל רע".

ר' חיים תפס בשתי ידיו את ידו של הרב זצ"ל ובעיניו בורקות שאל: "הרב מבטיח? מבטיח? חיים "ודאי וודאי" אמר לו הרב, "אם כך" פנה ר' חיים "אני רוצה מכתב חתום מכבוד הרב שבו נחתום על העסק שלנו לזכרון עולם".

ומדיבור למעשה, ישבו השניים בבית הכנסת כשמסביבם עומדים המתפללים כשהפעם עיניהם כלות, הן מי לא רוצה הבטחה חתומה שכזו. בשתיית "לחיים" חגיגית נחתם השטר עם עדים כדת וכדין, לעיניהם של באי השיעור שזכו לחוות מעמד נדיר במינו.

כך אמנם היה, זכה ר' חיים ליכט ז"ל לשמוע וללמוד את הש"ס כולו מפי הגה"צ רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, ובהגיע היום הגדול של סיום הש"ס, אחר ר' חיים ז"ל את השטר כשכולו התרגשות ונופף בו לכל עבר: "מורי ורבותי עליכם

להטריח את עצמו לבית הדין. אמנם, כאשר הסרת המפגע אינה כרוכה בטרחה מצידו של בעל החצר, אין הוא רשאי להזיק את החביות, ואם עשה כן, עליו לשלם בגין הנזק (תוס' ד"ה משבר).

להזיק את ממון הזולת שעומד להזיק את ממוני: בסוגייתנו (א/חא) מבואר, ששור שעלה על גבי שור אחר כדי להרגו, אם בעל השור התחתון אינו יכול לדחוף את השור העליון, הוא רשאי לשמוט את שורו, למרות שעל ידי כך השור העליון עלול ליפול ולהנזק, שכן, אדם רשאי להציל את ממונו מידי השור שעומד להזיקו. בימיו של בעל החוות יאיר, נתקל בעליה של גינת ירק בבעיה בלתי צפויה, כאשר שכנו גידל עיזים ותרנגולות ששוטטו בגינתו ועשו בה שמות. כל פניותיו לשכנו שישמור על בעלי החיים לא הועילו, ויום אחד חרה אפו של בעל הגינה למראה תרנגול שכירסם עלה כרוב בגינתו, והוא הניף עליו מקל והרגו. בעל הגינה סבור היה שהוא נוהג על פי הדין, שהרי מבואר בסוגייתנו, שכאשר אדם גורם לחבירו הפסד, מותר לניזק להציל את ממונו גם אם השני יינזק מכך.

החוות יאיר הכריע, כי בעל הגינה נהג שלא כהוגן [עיי"ש בדבריו]. בבית מדרשנו עלתה סברה יפה לחלק בין שני המקרים. שכן, דווקא בעל השור התחתון אינו חייב על נזקי השור העליון, שכן, הוא טוען כי התעסק עם שורו בלבד, ואין הוא חייב לדאוג לשור העליון שעומד להזיק את שורו. אולם, עדיין אין ראייה מכך שאדם רשאי להזיק במישרין חפץ שהזיק לו.

דף ל/א האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים... מילי דברכות

עדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה

בסוגייתנו למדנו עצות שונות שנתנו האמוראים לאדם שחפץ לנהוג במידת החסידות, שהיא אחת משלש עשרה המעלות לשלמות האדם (עיין מסילת ישרים בהקדמה). אחת העצות לכך היא "לקיים מילי דברכות". לדעת רבינו חננאל הכוונה היא שיש להקפיד לברך כראוי, הואיל ואסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. אולם הרשב"א אינו מבאר כדבריו, משום שעל כך כל אדם חייב להקפיד ולא חסידים ואנשי מעלה בלבד (חיד"א בספר דברים אחדים דרוש י"ז אות ב'). לדברי הרשב"א, כוונת הגמרא היא למשנה (ברכות פרק ה' משנה א') האומרת ש"חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוננו את לבם למקום".

אכן, השולחן ערוך (אור"ח סי' צ"ג סעי' א') פסק, שעל המתפלל לשהות שעה אחת קודם תפילתו. ברם, כתב המגן אברהם כי הלכה זו אינה אלא לחסידים המתחסדים עם קונם, אך מעיקר הדין אין חיוב אלא לשהות כשיעור הליכת שמונה טפחים, כפי שפסק השולחן ערוך עצמו (אור"ח סי' צ' סעי' כ').

עדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה: מעניין לציין את דברי בעל אשל אברהם (אופנהיים א/ג), שבקהילתו נהגו להתפלל בנחת עד תפילת שמונה עשרה, וכך שהו שעה אחת קודם התפילה. גם בעל קף החיים (שם סק"א) כותב כך, ואף הוסיף שאפשר לקיים זאת גם בתפילת מנחה ובתפילת ערבית על ידי לימוד השיעור הקבוע לפניו, במקום בו מתפללים, וכך לשהות שעה אחת קודם התפילה.

מדוע שוהים קודם התפילה: לדעת בעל תוספות יום טוב (ברכות שם), שהיה זו לא נועדה למתן אפשרות להתרכז כראוי בפירוש מילות התפילה בלבד, אלא מטרתה להביא את האדם לידי הכרה, שהוא עומד בתפילה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכפי שכתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ד הל' ט"ז) "שיפנה את לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה".

הגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל סובר, כי יש הבדל מהותי בין אדם שלא כיוון בתפילה, לבין אדם שכלל לא חשב על כך שהוא עומד להתפלל לפני המקום. שכן, מעיקר הדין, אדם שלא כיוון בתפילה אינו צריך לחזור ולהתפלל, אלא כאשר הוא לא כיוון בברכה הראשונה של תפילת שמונה עשרה (שו"ע אור"ח סי' ק"א סעי' א') [עיי' ברמ"א (שם) מדוע בזמנינו אין נוהגים לחזור ולהתפלל]. לעומת זאת, אם אדם כלל לא חשב על כך שהוא עומד להתפלל לפני המקום, אין הוא נחשב כ"מתפלל", אלא כאומר דברים בעלמא ותפילתו כלל לא עלתה לו.

אמנם, החזון איש זצ"ל (בגלינות הערות) חלק על דבריו, שכן, כל אדם העומד להתפלל, יש בו ידיעה מסויימת שהוא מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, ובידיעה קלושה זו הוא יוצא ידי חובתו בדיעבד.

דף לב/א מפני שרץ ברשות

אדם שהזיק בדרך לקידוש הלבנה

בסוגייתנו מבואר שכאשר אדם "רץ ברשות" והזיק, הוא פטור מתשלום על הנזק. הגמרא מתייחסת לאדם אשר בין השמשות של ערב שבת רץ בזריזות כדי להספיק ולהתכונן כראוי לקראת שבת המלכה, ובתוך כך הזיק, שמאחר שרץ לדבר מצווה, הוא פטור מתשלום. אולם, אדם שרץ בערב שבת שלא לדבר מצווה והזיק, חייב (שו"ע חו"מ סי' ש"ח סעי' ח' בשם הר"ן בסוגייתנו). בטעם הדבר, מדוע הרץ לדבר מצווה והזיק פטור, מבאר בעל חוות יאיר (סימן ר"ז), שכאשר נתבונן בחיובי התורה נבחין, שאדם שהזיק באונס חייב על כך רק אם הדבר אירע ברשות הרבים או ברשות חבירו, אך אם הזיק זה אירע **ברשותו** של המזיק הרי הוא פטור, שהרי רשאי אדם לרוץ ברשותו ככל שיחפוץ. ועל כן, אדם שרץ ברשות הרבים לצורך מצווה, נחשב כ"רץ ברשות", היינו: שיש לו רשות לרוץ ברשות הרבים לצורך כך, ועל כן הוא פטור.

לדעת, כי התורה היא כארון שנשא את נושאו, עלינו מוטל להקדיש את הזמן ללימוד התורה ועל ידי כך נראה ברכה והצלחה בכל".
על ידי לימוד התורה זוכה האדם לברכה ואושר וכלשון חז"ל "תורה מגנא ומצלאל", התורה מגינה ומצילה את האדם מכל רע.
יהי רצון שאכן נזכה לעסוק בדברי תורה ולסיים מסכת אחר מסכת מתוך אושר בריאות ונחת, אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ל/א האי מאן דבעי למהוי חסידא

תפילת שמונה עשרה כשיעור מוסר

כאשר אנו עומדים בתפילה לפני בורא עולם, אומר רבי יונתן אייבשיץ, באפשרותנו להשכיל וללמוד מכך דרך חיים. הא כיצד?
רבי יונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (דרוש ג'), מרחיב ומבאר את דבריו, ומפני מתיקותם וחשיבותם, הרי הם לפנינו.

מגן אברהם: מן הברכה הראשונה בה אנו משבחים את הקב"ה על היותו גומל חסדים וזוכר חסדי אבות, עלינו ללמוד להיות בעצמנו גומלי חסדים וללכת בדרכי אבותנו.

מחיה המתים: גם במילות הברכה השנייה: "ורופא חולים ומתיר אסורים", טמונות דרכי הנהגה שגם אנו מצויים ברפואת החולים ובהתרת האסורים.

אתה קדוש: מברכת אתה קדוש, בה אנו מהללים את קדושתו של הקב"ה, יכול המתפלל לשאוב חיזוק להלך בדרכי הקדושה ולקדש את עצמו.

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה קרופניק** ז"ל

ב"ר אריה ישראל ז"ל נלב"ע י"ט בסיון תשט"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו ר' אריה ישראל שטר שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יעקב פרידמן** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ה סיון תשנ"ד

גבאי בית המדרש סוכטשוב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

מרת **רבקה הירש** ע"ה

ב"ר מנחם אריה ז"ל נלב"ע כ"ד בסיון תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו בני המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרידמן** ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע כ' בסיון תשנ"ט

מיקירי בית המדרש סוכטשוב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

המקור והטעם לריצה לדבר מצווה: הגמרא (ברכות ו/ב) דורשת מהפסוק (הושע, ו/ג) "נרדפה לדעת את ה'", שמצווה לרוץ אל בית הכנסת, וכך גם נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' צ' סעי' י"ב). עיקרה של מצווה זו הוא כדי להראות את חשקו של האדם לקיים מצוות (צל"ח שם), ומדברי רבינו יונה (על פי הרי"ף שם) אנו גם למדים, שהריצה מעוררת את חשקו של האדם לקיים את המצווה ביתר שאת וביתר עוז, כפי הכלל הידוע, שהחיצוניות משפיעה על הפנימיות.

נסיעה ברכב לבית הכנסת: הגאון רבי אליעזר וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ב סי' י"ז), דן ארוכות בשאלה, כיצד אדם שנוסע ברכבו לבית הכנסת יכול לזכות במצווה זו של ריצה לבית הכנסת, וכתב, כי לדעת הסוברים שיש לרוץ אל בית הכנסת רק כאשר מתקרבים אליו, ואין חובה לעשות כן מן היציאה מפתח הבית, יתכן שאם הוא יחנה את רכבו במרחק מה מבית הכנסת, יעלה בידו לקיים את המצווה.

עתה, אחר שלמדנו כי ריצה לדבר מצווה אינה לקראת קבלת שבת המלכה דוקא, אלא גם לבית הכנסת וכדומה, יש לדון אם גם אדם שהזיק ביום חול במהלך ריצתו להתפלל פטור מתשלום, או שמא דברי סוגייתנו מתייחסים לאדם שרץ בערב שבת בלבד. לדעת בן יהודע (בסוגייתנו), אכן, כל אדם הרץ לדבר מצווה, מכונה "רץ ברשות" שפטור מתשלום על נזקים שגרם להם במהלך ריצתו.

אולם, הבית יוסף (חו"מ סי' שע"ח) פוסק, כי דברי סוגייתנו אמורים לגבי אדם שרץ בערב שבת בלבד. בעל אור שמח, הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק, (בסוגייתנו), מבאר זאת, כי **דווקא בערב שבת**, שהכל יודעים שבשעה זו אנשים ממהרים לקבל את פני השבת, על ההולכים בדרכים להזהר מפני הרצים. אולם, חז"ל לא פטרו מתשלומי נזק אדם שרץ לקראת מצווה אחרת, שהרי אין הכל יודעים שמאן דהוא אמור לרוץ ברגע זה לקראתם כדי לקיים מצווה, ואין באפשרותם להזהר מפניו.

בעל חוות יאיר (שם), הטעים זאת **בסברא אחרת** לאחר שנדרש לדון בנושא, כאשר יהודי ששמע את שמש בית הכנסת מכריז, כי הלבנה נתגלתה מבעד לעננים, נשא את רגליו ואץ רץ לקיים את מצוות קידוש הלבנה ובדרכו "שפך כד של שמן והפיל כמה כלי זכוכיות ושיברן ותבעו לוי לדין, והשיב ראובן כי רץ ברשות לדבר מצווה רבה". אולם, בעל חוות יאיר חייבו לשלם, מאחר שהפטור שהעניקו חז"ל לרץ לדבר מצווה, מתייחס דווקא לאדם שרץ בשעת בין השמשות של ערב שבת **וזמנו קצר** ביותר. אולם, חז"ל לא העניקו פטור לאדם שרץ כדי לקיים מצוות קידוש הלבנה בציבור, שהרי אפשר לקיים מצווה זו גם ביחידות. ואף שנאמר "בלב עם הדרת מלך", אין זו סיבה מספקת לפטור מתשלום.

אתה חונן: מברכה זו, בה אנו מתפללים לקב"ה שיחוננו בבניה, בין המתפלל, כי עליו גם להשתדל ולהחכים אחרים בתורה.

השיבנו אבינו: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך" אנו אומרים בתפילה זו. וכך גם אנו מצווים לקרב את הרחוקים לאבינו שבשמים. **סלח לנו:** כשם שאנו מבקשים מהקב"ה שיסלח לנו על חטאינו, כך גם על האדם לסלוח למצעריו ולמקניטיו. **ראה נא בענייני:** גם האדם ישתדל ככל יכלתו לגאול את האחרים מצרותיהם ומכבליהם.

רפאנו ה': בברכה זו אנו מתפללים שהקב"ה יגאל את החולים ממחלתם, ואילו עלינו מוטל לבקר את החולים ולהשתדל ברפואתם.

ברך עלינו: כפי שאנו מבקשים שהקב"ה יברך אותנו בכל הברכות הטובות, כך על האדם להויל מכספו לטובת הזולת.

תקע בשופר: מתפילה זו על האדם להתעורר להתחזק ולהתעלות, עד שמצידו לא תהייה מניעות לביאת משיח צדקנו.

השיבה שופטינו: עלינו להסכים ולצייט לקול מורי הדרך והדיינים, שהרי אנו מתחננים "השיבה שופטנו כבראשונה".

ולמלשינים אל תהי תקווה: כאשר אנו מתפללים תפילה זו, יש לנו לזכור ולהזכיר, כי יש להתרחק מבעלי לשון הרע.

על הצדיקים: בתפילה זו אנו מזכירים את הצדיקים והחסידים ומבקשים שיהא חלקנו עמהם. אם כן, ודאי שיש לאדם לכבד את הצדיקים ולהתקרב אליהם.

ולירושלים עירך ברחמים תשוב: אנו מתפללים לבניין ארץ ישראל ועל ירושלים עיר הקודש והמקדש שתבנה במהרה בימינו, ואנו צריכים להשתדל למען יושביה ואף להתאמץ לגור בה.

את צמח דוד: יש לאדם לצפות לביאת המשיח בכל יום שיבוא.

שמע קולנו: כפי שבתפילה זו המתפלל מבקש שהקב"ה ישמע את קולו, כך עליו לזכור, כי כאשר יהודי מבקש ממנו דבר מה ויש ביכולתו להענות בחיוב לבקשתו, אל ישיבהו, חלילה, ריקם.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

